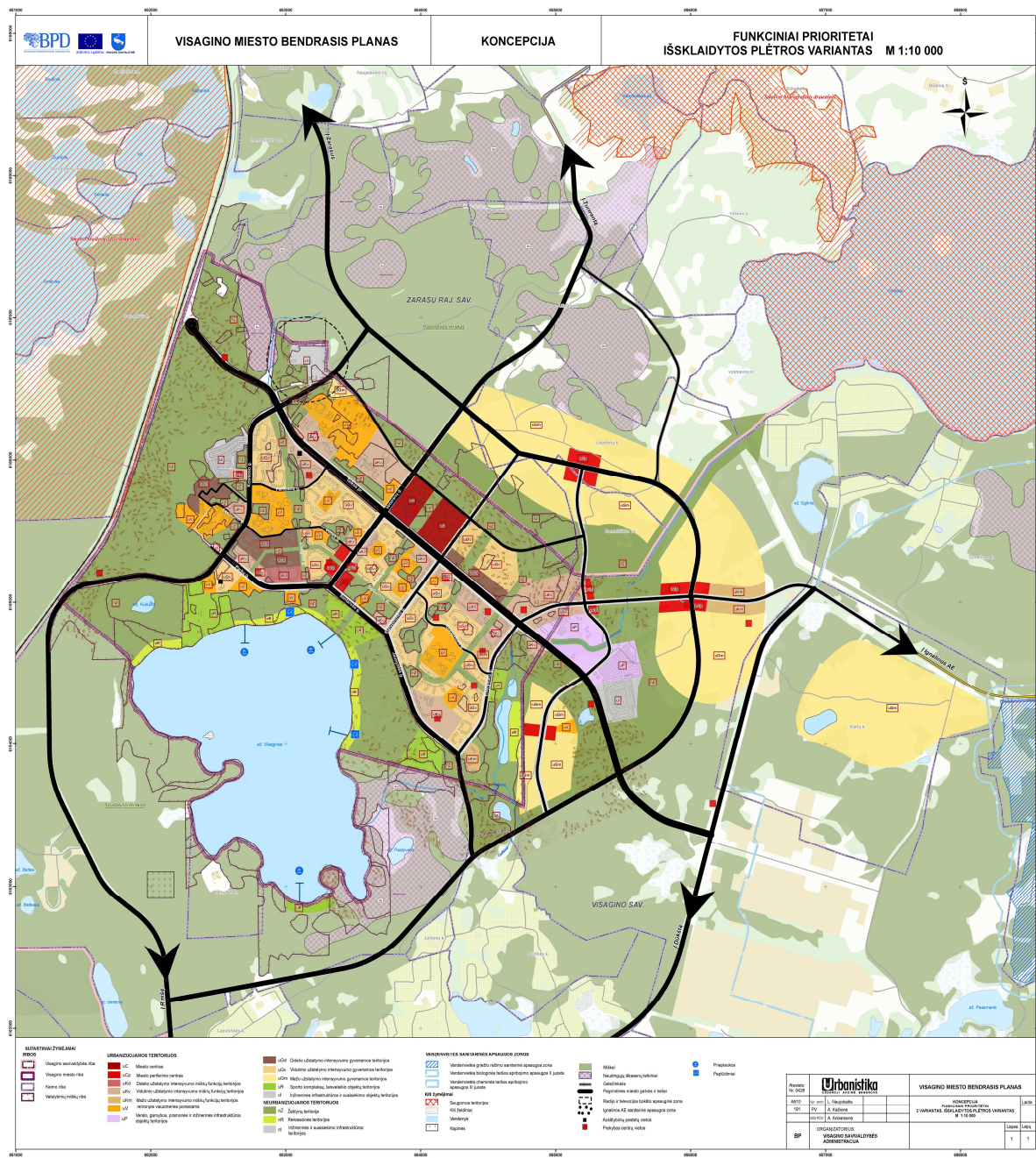

Koncepcija. Funkciniai prioritetai

4.2. Visagino miesto teritorinis zonavimas

Visagino miesto bendrojo plano sprendiniuose pagrindinis dėmesys skiriamas urbanistinės struktūros fizinei plėtrai ir architektūriniam - estetiniam aspektui, nes susiklosčiusio miesto plėtra siūloma maksimaliai saugant esamą struktūrą, ją papildant naujais struktūriniais elementais, įvertinus susiformavusią geometrinę miesto plano schemą, architektūrinę - urbanistinę kompoziciją, taip pat funkcinius ir kompozicinius ryšius tarp struktūros elementų. Visagino miesto teritorijoje siūloma urbanizuotų ir neurbanizuotų teritorijų visuma.

Urbanizuotos teritorijos:

- **Miesto centras.** Teritorija, kuri savyje integruoja savivaldos, administracines ir socialines funkcijas. Atlieka miesto branduolio funkciją. Sudaromos prielaidos aukštybinių pastatų statybai esant ypatingai urbanistinei situacijai. Teritorijos įsavinimas galimas tik pagal kompleksiskai parengtą miesto centro detalų planą.
- **Miesto periferiniai centrai.** Penkios multifunkcinės intensyviai užstatomos teritorijos šiaurinėje ir pietinėje miesto dalyse. Iš jų dvi teritorijos realizuojamos po planuojamo laikotarpio. Teritorijos įsavinimas galimas tik pagal kompleksiskai parengtą konkrečios teritorijos centro detalų planą.
- **Mišrios didelio užstatymo intensyvumo teritorijos.** Polifunkcinės intensyviai užstatomos teritorijos esamose gyvenamuose rajonuose ir naujai prijungiamose teritorijose, kuriose dominuoja komerciniai objektai.
- **Mišrios mažo užstatymo teritorijos.** Polifunkcinės intensyviai užstatomos teritorijos esamose gyvenamuose rajonuose. Dominuoja komerciniai objektai. Dominuoja komerciniai ir verslo objektai. Ribojamas aukštingumas.
- **Teritorijos visuomenės poreikiams.** Teritorijos skirtos švietimo, kultūros, sveikatos infrastruktūrai ir socialinei veiklai.
- **Gyvenamos didelio užstatymo intensyvumo teritorijos.** Dominuoja intensyviai užstatomos daugiaaukščio užstatymo teritorijos (iki 9 aukštų) su privaloma socialine ir aptarnavimo infrastruktūra įvairiuose miesto dalyse. Paliekami ankščiau suplanuotų teritorijų maksimalūs aukštingumo rodikliai.
- **Gyvenamos vidutinio užstatymo intensyvumo teritorijos.** Dominuoja daugiaaukščio užstatymo teritorijos (iki 5 aukštų) su privaloma socialine ir aptarnavimo infrastruktūra įvairiuose miesto dalyse. Paliekami ankščiau suplanuotų teritorijų maksimalūs aukštingumo rodikliai ir baigiama formuoti nerealizuota planinė struktūra.
- **Gyvenamos mažo užstatymo intensyvumo teritorijos.** Monofunkcinės mažaaukštės statybos (vienbučių, dvibučių ir daugiabučių gyvenamųjų namų) kvartalai su privaloma socialine ir aptarnavimo infrastruktūra naujai formuojamuose miesto gyvenamuosiuose rajonuose. Esamuose daugiaaukščio gyvenamojo užstatymo rajonuose mažaaukštis užstatymas negalimas.
- **Veslo, gamybos ir pramonės teritorijos.** Teritorijos darbo vietų plėtrai. Galima netarši veikla.
- **Techninės infrastruktūros koridorių teritorijos.** Inžinerinių komunikacijų ir transporto koridorių teritorijos.
- **Techninės infrastruktūros objektų teritorijos.** Inžinerinių komunikacijų ir transporto objektų teritorijos.

- **Intensyvios rekreacijos teritorijos.** Teritorijos urbanizuotos rekreacijos formoms išlaikyti ir plėtoti: sporto ir SPA kompleksai, prieplaukos, aktyvios rekreacijos teritorijos.

Neurbanizuotos teritorijos:

- **Ektensyvios rekreacijos teritorijos.** Teritorijos neurbanizuotos rekreacijos formoms išlaikyti ir plėtoti. Teritorijos trumpalaikiam poilsiui: paplūdimiai, aktyvios rekreacijos teritorijos.
- **Intensyvaus naudojimo želdynai.** Rekreaciniai želdynai: parkai, skverai, aikštės, žaliosios jungtys, Mokslinės, kultūrinės ir memorialinės paskirties želdynai: botanikos sodas, kapinės, meno ir parodų parkai. Apsauginės ir ekologinės paskirties želdynai. Prioritetas teikiamas ekstensyviai rekreacijai. Galima naujų rekreacinių ir komercinių objektų, susijusių su poilsiu, pramogomis ir rekreacija, statyba.
- **Ekstensyvaus naudojimo želdynai.** Miesto miškai ir miško parkai. Miškų teritorijoms rengiami specialieji miškotvarkos projektai.
- **Vandens ūkio teritorijos.** Vandens telkinių esamos ir projektuojamos akvatorijos.

Miesto teritorinis zonavimas remiasi dabartine urbanistine miesto struktūra išlaikant esamą švietimo, kultūros ir socialinės apsaugos, globos ir rūpybos įstaigų tinklą, bei naujų gyvenamųjų kvartalų statybai įsavinant priemiestines teritorijas.

Visagino miesto erdvinės struktūros stabilizavimui siūloma bendramiestinio centro ir periferinių centrų planinė idėja plėtojant policentrinio miesto urbanistinės struktūros modelį. Miesto erdvinės struktūros pagrindinis struktūrinis branduolys – miesto centras planuojamas tarp Taikos prospekto, Veteranų ir Statybininkų gatvių. Miesto periferiniai centrai numatomi esamo centro pagrindu prie Veteranų gatvės arba planuojami naujai užstatomose teritorijos rytinėje miesto dalyje. Toks erdvinis modelis iš esmės keičia miesto planinę sanklodą, kuomet miesto rajonai funkcionuoja kaip atskiri trys miestai viename mieste.

Miesto centras planuojamas mišrių naudmenų ir miškingoje teritorijoje, kuri yra gamtinio karkaso teritorijoje ir miesto administracinėse ribose. Vadovaujantis šiuo metu galiojančiu miesto generaliniu planu planuojamo miesto centro ir gretima teritorija turėjo patirti stiprią antropogeninę apkrovą. Pagal kraštovaizdžio natūralumo apsaugą teritorija priskiriama palaikomojo kraštovaizdžio zonai, todėl rengiant šiaurritinės teritorijos urbanizacijos projektus reikalingas funkcijų subalansavimas, žaliųjų jungčių formavimas, esamų medynų įjungimas į planuojamo teritorijos planinę struktūrą bei naujų formavimas.

Išlaikoma esamų daugiaaukščio gyvenamojo užstatymo rajonų funkcinė sankloda. Galimas nebaigtų urbanizuoti gyvenamųjų teritorijų sutankinimas užpildant urbanistines dykras mikrorajonuose pagal anščiau parengtus teritorijų planavimo projektus. Siekiama susiklosčiusių gyvenamųjų rajonų ervinės planinės struktūros išsaugojimo, todėl esamo užstatymo aukštingumas nedidinamas.

Nauji daugiaaukščio gyvenamojo užstatymo rajonai numatomi šiaurritinėje miesto dalyje prie Taikos prospekto miškingoje teritorijoje. Esami medynai įjungiami į planuojamų daugiaaukščio gyvenamojo užstatymo rajonų planinę struktūrą.

Pasirinkta miesto išsklaidytos plėtros kryptis reglamentuoja miesto fizinę plėtrą priemiestinėje teritorijoje. Sprendinių laikotarpyje numatoma plėtoti mažaaukščio gyvenamojo užstatymo satelitus pietrytinėje dalyje buvusio karjero teritorijoje ir rytinėje dalyje buvusių kareivinių vietoje. Mažaaukščio užstatymo kvartaluose užtikrinama privaloma socialinė ir aptarnavimo infrastruktūra.

Urbanizuotos rekreacijos zonos plėtojamos pietinėje miesto dalyje ir prie Gulbinės upelio. Neurbanizuotos rekreacijos teritorijos koncentruojamos prie Visagino ežero ir Gulbinės upelio.

Visagino miesto erdvinėje struktūroje siūloma vieninga „žaliųjų kompozicinių ašių“ sistema. Esamuose ir planuojamuose miesto rajonuose numatoma po vieną ar kelias žaliąsias ašis, užtikrinančias funkcinius ryšius tarp atskirų miesto zonų, poilsio zonų ir priemiesčio miškų.

Pagrindinės pramonės, gamybos ir verslo teritorijos koncentruojamos priemiestinėje teritorijoje Karlių kaime. Pavienės pramonės teritorijos plėtojamos miesto pietrytinėje dalyje prie Taikos prospekto tęsinio esamų įmonių pagrindu. Esamų garažų teritorija konvertuojama į verslo ir pramonės teritoriją numatant netaršią veiklą.

4.3. Žemės naudojimas

Pagal tikslinę žemės naudojimo paskirtį esamoje padėtyje miesto administracinėse ribose yra 358,97 ha (40 %) miškų ūkio tikslinės žemės naudojimo paskirties žemės, 292,14 ha (32,6 %) kitos tikslinės žemės naudojimo paskirties žemės, 223,94 ha (25 %) valstybinio vandenių fondo žemės. Miesto administracinėse ribose nėra žemės ūkio ir konservacinės tikslinės žemės naudojimo paskirties žemės. Laisvos ir neužstatytos teritorijos, kurios nepriskiriamos jokiai tikslinei žemės naudojimo paskirčiai, Visagino mieste sudaro 20,95 ha (2,4 %).

Pasirinkta miesto išsklaidytos plėtros kryptis reglamentuoja miesto fizinę plėtrą priemiestinėje teritorijoje Visagino savivaldybės administracinėse ribose. Gretimų kompleksiskai urbanizuojamų teritorijų plėtra Zarasų rajono savivaldybėje numatoma integruojant galimas užstatyti teritorijas į Visagino miesto planinę struktūrą. Identifikuojant miesto fizinės plėtros poreikį ir galimybes laikomasi nuostatos, kad miesto juridinės ribos, jų keitimas yra nebūtinai susijęs su fizine plėtra ir būtinu tiesioginiu urbanizavimu.

Iki 2028 metų priemiestinių teritorijų urbanizacijai gali būti panaudota apie 416 ha teritorijų, iš jų 150 ha Zarasų rajono savivaldybėje. Sprendinių laikotarpyje iki 2018 metų miesto plėtrai planuojama panaudoti apie 160 ha priemiestinių teritorijų Visagino savivaldybės administracinėse ribose.

4.3.1 lentelė. Visagino miesto teritorija

Teritorija	Sprendiniai, 2017 m		Konceptcija, 2027 m	
	Plotas, ha	Plotas, proc.	Plotas, ha	Plotas, proc.
1	2	3	4	5
Esama teritorija	896	85	896	68
Urbanizuojama priemiestinė teritorija	160	15	416*	32
Iš viso	1056	100	1312	100

* iš jų 150 ha Zarasų rajono savivaldybėje

4.3.2 lentelė. Teritorijų rodikliai

Eil. Nr.	Indeksas	Funkcinis prioritetas	Teritorijos plotas, ha	Teritorijos plotas, proc.
1	2	3	4	5
Mišrios urbanizuotos teritorijos				
1	uC	Miesto centras	3,63	0,3
2	uCp	Miesto periferiniai centrai	8,95	0,8
3	uKv	Mišrios vidutinio užstatymo intensyvumo	28,73	2,7
4	uKm	Mišrios mažo užstatymo intensyvumo teritorijos	21,90	2,0
5	uV	Teritorijos visuomenės poreikiams	55,23	5,2
Gyvenamos teritorijos				
6	uGd	Gyvenamosios didelio užstatymo intensyvumo teritorijos	18,50	1,7
7	uGv	Gyvenamosios vidutinio užstatymo intensyvumo teritorijos	81,16	7,7
8	uGm	Gyvenamosios mažo užstatymo intensyvumo teritorijos	34,73	3,3
Kitos urbanizuotos teritorijos				
9	uP	Verslo, gamybos, pramonės teritorijos	15,09	1,5
10	uR	Sporto kompleksų, laisvalaikio objektų teritorijos	15,55	1,5
11	uI	Techninės infrastruktūros koridoriai ir objektų teritorijos	123,63	11,7
Neurbanizuojamos teritorijos				
12	nZ	Intensyvaus naudojimo želdynai	414,06	40,4
13	nR	Rekreacinės teritorijos	4,23	0,4
14	nV	Vandenys	230,61	21,8
Viso:			1056,00	100

4.4. Žaliųjų plotų¹ sistema

Bendrosios nuostatos

Žaliųjų plotų sistema yra nepaprastai svarbi ir neatskiriama miesto urbanistinės struktūros dalis, kuri yra formuojama tikslu išsaugoti visuomeniškai ir ekologiškai vertingo gamtinio kraštovaizdžio plotus, jų visumą tvarkyti kaip teritorinę sistemą, siekiant gerinti ekologines bei rekreacines gyvenamosios aplinkos sąlygas, optimizuoti urbanizuotos aplinkos kraštovaizdį bei kurti patrauklaus miesto įvaizdį.

Žaliųjų plotų sistema yra miesto teritorijos gamtinio karkaso dalis, plėtojama kaip funkciškai tikslinga ir kompozicijos požiūriu vieninga struktūra.

Žaliųjų plotų sistemos plėtojimo, diferencijavimo ir tvarkymo reglamentavimas nustatomas įvertinant:

- 1) Gamtinio karkaso teritorijų lokalizaciją ir geoekologinį potencialą, kas leidžia žaliuosius plotus vertinti sisteminiu požiūriu, pamatyti kiekvieno jų reikšmę visai sistemai ir ne tik kiek jie naudingi gyventojams, bet ir kaip jie palaiko viso gamtinio komplekso gyvybingumą;
- 2) Gamtosauginiu požiūriu reikšmingas ir (arba) vaizdingas gamtines teritorijas, išlaikiusias natūralaus arba sąlyginai natūralaus kraštovaizdžio pobūdį – Visagino ežerą, mažąsias vandentėkmes bei jų slėnius ir kt.
- 3) Esamus žaliuosius plotus – atskiruosius želdynus ir kitus saugotinus želdinius, miškus, jų teritorinę sklaidą, estetines savybes ir tinkamumą rekreacijai;
- 4) Teritorijas, kuriose yra nepalankios ekogeologinės sąlygos užstatymo plėtrai ir ūkinei veiklai.

Vadovaujantis miestų ir miestelių teritorijų bendrųjų planų rengimo taisyklėmis (Žin., 2006, Nr. 145 - 5559), nustatytu žemės naudojimo būdų pagal tikslinę paskirtį suskirstymu (Žin., 2006, Nr. 45 –1633), kaip savarankiški miesto struktūros elementai bendrojo planavimo lygmenyje iš visų žaliųjų plotų išskiriami: *miškai – miško parkai*² ir *miesto miškai*³ (miškų ūkio paskirties žemėse) ir *atskirieji želdynai*⁴ - *rekreacinės paskirties* (aikštės, parkai, skverai, žaliosios jungtys).

¹ *Žalieji plotai* – tai apibendrinta sąvoka, kuri apima miškų ūkio paskirties žemėje ir kitos paskirties žemėje esančius želdynus ir želdinius.

² *Miško parkai* – poilsiui, visuomenės reikmėms naudojami miškai su atitinkama įranga ir infrastruktūra (privažiuojamaisiais keliais, poilsio ir automobilių stovėjimo aikštelėmis, pasivaikščiojimo, dviračių, slidinėjimo takais, masinių renginių vietomis, paplūdimiais, įvairia poilsiui skirta įranga ir statiniais). Minimalus plotas priskirti šiam pogrupiui – 3 hektarai.

³ *Miestų miškai* – miestų teritorijose esantys miškai, kurių funkcinė paskirtis yra tenkinti miestų gyventojų rekreacines, sanitarines ir higienos reikmes, sudaryti sąlygas, palankias rekreacijai, masiniams renginiams gamtoje, gryninti miestų orą, gerinti jų estetinį vaizdą, formuoti ir palaikyti tam tinkamiausius medynus.

⁴ *Atskirieji želdynai* – želdynai, esantys tik jiems skirtuose žemės sklypuose.

Laikantis LR piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 12 str. 3 skirsnio nuostatų, žaliųjų plotų sistemos teritorijos priskiriamos Valstybės išperkamai žemei. Jeigu tokiose teritorijose jau atkurtos piliečių žemės nuosavybės teisės, grąžintame žemės sklype kapitalinių pastatų statyba – negalima, išskyrus poilsio

aptarnavimo pastatų ir rekreacinės infrastruktūros objektų statybą, kurią numato tokių objektų išdėstymo specialusis planas. Visais atvejais pastatų ir įrenginių statyba negalima natūralių augaviečių bei rekreacinių želdinių zonose. Urbanizacijos laipsnis (plotų po pastatais, įrenginiais ir dirbtinėmis dangomis santykis su laisvu žemės paviršiumi) parkuose yra ribojamas ir priklauso nuo želdyno zonos paskirties.

Žaliųjų plotų sistemos vystymo sprendiniai

Visagino miesto teritorijos bendrojo plano sprendiniuose planuojama žaliųjų plotų sistema nustatoma:

- 1) maksimaliai išsaugant miesto gamtinę aplinką ir žalio miesto įvaizdį bei toliau jį stiprinant;
- 2) laikantis gamtinio pagrįstumo principo – miesto žaliųjų plotų sistemos pagrindas yra gamtinis karkasas, o tiksliau tos jo teritorijos, kurios yra išlaikiusios natūralaus arba sąlyginai natūralaus kraštovaizdžio pobūdį.
- 3) formuojant atskiruosius rekreacinės paskirties želdynus naujai įsavinamose miesto zonose ir įjungiant juos į esamą žaliųjų plotų sistemą;
- 4) reikiamą dėmesį skiriant mažiausiai išvystytų žaliųjų plotų sistemos grandžių - žaliųjų jungčių kūrimui.
- 5) planuojant funkciškai tikslingą ir kompoziciškai vieningą žaliųjų plotų sistemą, turinčią tenkinti miesto bendruomenės poreikius ir užtikrinti miesto aplinkos ekologinį stabilumą.

Visagino miesto teritorijos bendrojo plano sprendiniuose, kaip savarankiški miesto struktūros elementai, žaliųjų plotų sistemą formuoja: *miškai – miško parkai ir miesto miškai* (miškų ūkio paskirties žemė) ir *atskirieji rekreacinės paskirties želdynai – parkai, skverai, žaliosios jungtys ir kiti poilsiui skirti želdynai* (kitos paskirties žemė, bendro naudojimo teritorijos). Sprendiniuose Visagino miesto žaliųjų plotų sistema teritoriškai žymiai plečiama ir papildoma naujais nariais: miško parkais, naujais rekreacinės paskirties želdynų (parkų, skverų) plotais, formuojamu žaliųjų jungčių¹, sukabinančių tarpusavyje daugumą želdynų bei lankytinų miesto vietų tinklu. Nustatytų žaliųjų plotų sistemos sudedamųjų dalių teritorinė lokalizacija pateikiama brėžiniuose: „Pagrindinis brėžinys“, „Žaliųjų plotų sistemos vystymo schema“, apskaita pagal nustatytas kategorijas 4.4.1 lentelėje.

Visagino miesto teritorijos bendrojo plano sprendiniuose planuojama žaliųjų plotų sistema užima 424,4 ha (40% miesto teritorijos). Reikia pažymėti, kad žaliųjų plotų ir urbanizuotų teritorijų santykis laikomas optimaliu, kai žalieji plotai sudaro apie 1/3 visos miesto teritorijos. Žaliųjų plotų sistemoje labai svarbų ir aktyvų vaidmenį atliekantiems *atskiriems rekreacinės paskirties želdynams* tenka 60,9 ha (5,7 % miesto teritorijos).

¹ *Žalioji jungtis* – ne siauresnis kaip 20 m pločio atskiras želdynas, jungiantis miesto želdynus ir miškus mieste ir už jo ribų į želdynų sistemą, skirtas rekreacijai, darantis poveikį oro masių judėjimui ir atliekantis migracijos koridoriaus funkciją.

4.4.1.lentelė. Visagino miesto miškų ir atskirųjų želdynų pasiskirstymas

Kategorija	Plotas (ha)	% nuo bendro miesto miškų ir atskirųjų želdynų ploto	% nuo perspektyvinio miesto teritorijos ploto (1058,9 ha)
Miškai (miškų ūkio paskirties žemė)			
Miško parkai	118,1	27,8	11,1
Miesto miškai	245,4	57,8	23,2
Viso:	363,5	85,6	34,3
Atskirieji rekreacinės paskirties želdynai (kitos paskirties žemė, bendro naudojimo teritorijos)			
Parkai, skverai	45,8	10,8	4,3
Žaliosios jungtys ir kiti poilsiui skirti želdynai	15,1	3,6	1,4
Viso:	60,9	14,4	5,7
Iš viso	424,4	100	40

Vadovaujantis atskirųjų rekreacinės paskirties želdynų plotų normomis (Žin., 2007. Nr. 137- 5624) privalomieji (t.y. normuojami) miesto struktūros želdynai yra parkai, miesto sodai, skverai. Perspektyvoje Visagino mieste vienam gyventojui (2018 m. planuojamas gyventojų skaičius 26,9 tūkst.) privalomųjų miesto struktūros želdynų – parkų ir skverų turėtų tekti apie 17m². Perspektyvinis rodiklis yra kiek mažesnis už normatyvinį¹, tačiau įvertinant tą aplinkybę, kad Visagino miestas - tai miestas miške, jame gausu tiesioginės aplinkos (priklausomųjų) želdynų, gyventojams lengvai pasiekiami beveik išsinišę lanku miestą juosiantys miškai, kiekybinis atskirųjų rekreacinės paskirties želdynų plotų trūkumas realiai neturėtų būti jaučiamas.

Atskirųjų želdynų tarpe parkai ir skverai yra svarbiausieji bei privalomi miesto struktūros ir tuo pačiu žaliųjų plotų sistemos elementai. Atsižvelgiant į jų svarbą Visagino miesto erdvinėje struktūroje ir rekreacinius poreikius, jie yra skirstomi į centrinus bei rajoninius ir vietinius (žiūrėti „Žaliųjų plotų sistemos vystymo schema“.) Centrinus želdynus numatoma įrengti vakarinėje ir rytinėje miesto dalyse 30,1 ha plote. Rajoninės ir vietinės svarbos želdynai išdėstomi esamuose ir perspektyviniuose gyvenamuosiuose rajonuose, tikslu tenkinti gyventojų trumpalaikio ramaus ar aktyvaus poilsio tam pritaikytoje aplinkoje poreikius. Pagal paskirties ypatumus parkai ir skverai gali būti rekreacinės, mokslinės, kultūrinės, memorialinės ir kt. paskirties. Priklausomai nuo paskirties skiriasi parkų ir skverų planavimas, jų dalių – funkcinių zonų sudėtis ir dydžiai, želdinimo ir tvarkymo pobūdis.

Atskirieji mokslinės, kultūrinės ir memorialinės paskirties želdynai perspektyvinėse Visagino miesto teritorijos ribose nenumatomi. Šią želdynų grupę atstovaujančios civilinės miesto kapinės planuojamos už miesto ribų - miškingoje vietovėje (20 ha plote) į pietryčius nuo Visagino miesto prie kelio į Dukštą.

¹ Vadovaujantis LR aplinkos ministro įsakymu „Dėl atskirųjų rekreacinės paskirties želdynų plotų normų ir priklausomųjų želdynų normų (plotų) nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 137-5624) Visagino mieste (vidutinio dydžio miestų grupė) vienam gyventojui turėtų tekti ne mažiau kaip 20 m² atskirųjų rekreacinės paskirties želdynų.

Miesto teritorijos bendrojo plano rengimo lygmenyje sprendžiami žaliųjų plotų sistemos dalių teritorinio išdėstymo, ribų, kiekio, priskyrimo atitinkamai kategorijai klausimai. Detalesniam žaliųjų plotų sistemos dalių tvarkymo ir naudojimo reikalavimų suformulavimui būtina parengti specialų miesto "žaliąjį planą" - miesto rekreacinių miškų ir atskirųjų želdynų tvarkymo, o taip pat detaliuosius ar specialiuosius teritorinio planavimo dokumentus, kur būtų sprendžiami kiekvieno konkretaus želdyno naudojimo ir tvarkymo klausimai, užtikrinant jų apsaugą ir pilnavertį funkcionavimą

Nustatytose atskirųjų želdynų teritorijose negali būti formuojami žemės sklypai nuosavybės teisėms atkurti, privaloma laikytis griežtos nuostatos nevykdyti juose statybų. Atskirais atvejais, pagal želdynų detalųjį planą numatytose lankytojų aptarnavimo zonose, gali būti statomi tam skirti pastatai. Visais atvejais pastatų ir įrenginių statyba negalima natūralių biocenozų bei rekreacinių želdinių zonose. Urbanizacijos laipsnis (plotų po pastatais, įrenginiais ir dirbtinėmis dangomis santykis su laisvu žemės paviršiumi) parkuose yra ribojamas ir priklauso nuo želdyno zonos paskirties.

Sprendiniuose planuojami miškų ūkio paskirties žemių teritoriniai pokyčiai didėjimo linkme (iki 783,8 ha). Šie pasikeitimai susiję su miškais apaugusių teritorijų ribų optimizavimu, sprendiniuose numatomu miesto ribų prasiplėtimu, o tuo pačiu ir naujų miško plotų įtraukimu, siūlymais apmiškinti nenaudojamų žemių plotus gamtinio karkaso teritorijose.

Pagal ūkininkavimo tikslus, ūkininkavimo režimą ir pagrindinę funkcinę paskirtį Visagino miesto miškai priskiriami rekreacinių (IIB) miškų grupei. Pagal rekreacijos pobūdį ir žmonių lankymosi intensyvumą, šie miškai išskiriami į du pogrupius – *miško parkų* (intensyvaus pritaikymo rekreaciniai miškai) ir *miesto miškų* (ekstensyvaus pritaikymo rekreaciniai miškai).

Miško parkai – yra išskiriami 118,1ha plote (32,5% rekreacinių miškų). Nustatytose miško parkuose galima didelė užsiėmimų – poilsavimo formų įvairovė atitinkamose zonose: ramus pasivaikščiojimas, iškylavimas, lauko žaidimai, mokomasis lankymas, sportinis pasivaikščiojimas arba sportinis lavinimas (sveikatingumo takai), orientacinis sportas, pasivažinėjimas dviračiu, ramus poilsis, slidinėjimas žiemą ir kt. Miško parkuose, palyginus su likusiais rekreaciniais miškais, reikia daugiausiai ūkinio tvarkymo priemonių. Juose yra kuriama intensyviai poilsiui pritaikyta būdinga parkui miško sudėtis ir struktūra, tankus rekreacinės infrastruktūros tinklas, plečiantis poilsavimo galimybes bei užtikrinantis jo komfortą, formuojamos aikštelės, reginiai.

Miesto miškai išskiriami 245,4ha plote (67,5 % rekreacinių miškų). *Miesto miškų* pagrindinė funkcinė paskirtis yra tenkinti gyventojų rekreacines, sanitarines ir higienos reikmes, sudaryti sąlygas palankias rekreacijai, masiniams renginiams gamtoje, gryninti miestų orą, gerinti estetinį vaizdą, formuoti ir palaikyti tam tinkamus medynus. Šiuose miškuose palaikoma artima natūraliai miško struktūra. Siekiant pagerinti sąlygas poilsiui, vykdomos sanitarinių – higieninių ir estetinių savybių gerinimo, reginių formavimo bei medynų atsparumo didinimo priemonės, kuriama minimali rekreacinė infrastruktūra. Visagino miesto miškuose galimas ramaus pobūdžio rekreacinis naudojimas be nakvynės ir statybinės programos.

Miškais apaugusių teritorijų tvarkymo reglamentą nustato Lietuvos Respublikos Miškų bei Saugomų teritorijų įstatymai, Gamtinio karkaso nuostatai, Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos. Konkrečios *rekreacinių* miškų tvarkymo priemonės turi būti numatomos miškotvarkos projektuose, o *miško parkų* - kompleksiniuose planavimo projektuose, kurie susideda iš miškotvarkos ir architektūrinio planavimo projektų.

Miesto bendrojo plano lygmenyje nėra sprendžiami tiesioginės aplinkos - *priklausomųjų želdynų*¹ plotų, teritorinio išdėstymo principų ir kt. klausimai. Jokių būdu negalima sumenkinti šių želdynų, kurie yra privalomi urbanizuotų teritorijų - gyvenamųjų, visuomeninių, pramonės ir sandėliavimo objektų, komercinės paskirties ir kt. teritorijų aplinkos komponentai, reikšmės. *Priklausomieji želdynai* yra labai svarbūs siekiant gerinti aplinkos kokybę (tiek estetinę, tiek ekologinę), tenkinant visuomenės sveikos gyvensenos poreikius, palaikant teritorijos ekologinį stabilumą, sudarant galimybes formuoti įvairaus pobūdžio erdves, mažinant agresyvų pastatų poveikį ir t.t. Konkrečios priklausomųjų želdynų formavimo ir tvarkymo priemonės sprendžiamos žemesnio lygmens teritorinio planavimo dokumentuose - atskirų miesto dalių arba objektų detaliuose projektuose, o jų plotai nustatomi vadovaujantis LR aplinkos ministro įsakymu „Dėl atskirųjų rekreacinės paskirties želdynų plotų normų ir priklausomųjų želdynų normų (plotų) nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr. 137-5624). Visagino miesto teritorijos bendrojo plano sprendiniuose teikiama esamų *priklausomųjų želdynų* teritorinė lokalizacija (žiūrėti brėžiniuose: „Pagrindinis brėžinys“, „Žaliųjų plotų sistemos vystymo schema“).

4.5. Gamtinio karkaso formavimas

4.5. Gamtinio karkaso formavimas

Bendrosios nuostatos

Bendroji šalies teritorijos gamtinio karkaso erdvinė koncepcija ir lokalizavimo modelis buvo nustatyti LR Seimo patvirtintame Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane. Šio modelio sudarymo principai remiasi 2001 m. priimtame LR Saugomų teritorijų įstatyme įteisinta gamtinio karkaso sampratos geoekologine koncepcija. Pagal ją - **gamtiniu karkasu suprantamas vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų.**

Gamtinio karkaso nustatymą formuoja siekiai:

- sukurti vientisą gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, užtikrinantį kraštovaizdžio geoekologinę pusiausvyrą ir gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, sudaryti prielaidas biologinei įvairovei išsaugoti;
- sujungti didžiausią ekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijai reikalingas teritorijas;
- saugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius;
- didinti šalies miškingumą;
- optimizuoti kraštovaizdžio urbanizacijos bei technogenizacijos ir žemės ūkio plėtrą.

¹ *Priklausomasis želdynas* – želdynas, esantis kito objekto žemės sklype.

Gamtinis karkasas jungia įvairias teritorijas: rezervatus, draustinius, valstybinius parkus, atkuriamuosius ir genetinius sklypus, ekologinės apsaugos zonas, taip pat miškų ūkio, gamtines rekreacines ir ekologiškai svarbias agrarines teritorijas. Neaplenkia jis miestų ir miestelių (urbanizuotų) teritorijų, tik šiuo atveju svarbiausioji jo paskirtis:

- reguliuoti kraštovaizdžio urbanizacijos ir technogenizacijos plėtrą;
- suformuoti mieste gamtinio – ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, kuris padėtų užtikrinti aplinkos sveikumą, būtų susietas su priemiestyje esančiomis gamtinėmis teritorijomis;
- sudaryti prielaidas esamos miesto biologinės įvairovės išsaugojimui ir gausinimui.
- išsaugoti gamtinį kraštovaizdį ir gamtinius rekreacinius išteklius;
- saugoti ir įveisti želdynus bei želdinius.

Būtina pabrėžti, kad gamtinis karkasas, kaip ekokompensacinė sistema yra objektyvus teritorinis kompleksas, kuris funkcionuoja nepriklausomai nuo žmogaus ar jo sukurtų institucijų norų.

Gamtinį karkasą sudaro:

1) *geoekologinės takoskyros* – teritorijų juostos, jungiančios ypatinga ekologine svarba bei jautrumu pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, priekrantes, požeminių vandenių intensyvaus maitinimo ir karsto paplitimo plotus. Jos skiria stambias gamtines ekosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą;

2) *migracijos koridoriai* – slėniai, raguvynai bei dubakloniai, kitos teritorijos, kuriomis vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija.

3) *geosistemų vidinio stabilizavimo arealai* – teritorijos, galinčios pakeisti šoninį nuotėkį ar kitus gamtinės migracijos srautus, taip pat reikšmingos biologinės įvairovės požiūriu: želdinių masyvai ir grupės, natūralios pievos, pelkės bei kiti vertingi stambiųjų geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms geosistemoms;

Pagal svarbą gali būti skiriamos europinės, nacionalinės, regioninės ir vietinės reikšmės gamtinio karkaso dalys.

Konkretizuoti sprendiniai gamtiniam karkasui Visagino miesto teritorijoje formuoti

Įvertinus Visagino miesto padėtį regioninėje gamtinio karkaso sistemoje, miesto teritorinės sąrangos ypatumus, potencialių gamtinio karkaso teritorijų būklę, išskiriamas gamtinio karkaso teritorijas, turinčias kompensuoti urbanistinio – ūkinio vystymo poveikį projektuojamose Visagino miesto ribose ir gretimose teritorijose (nagrinėjamos teritorijos plotas apie 1679 ha) atstovauja tik viena, tačiau labai svarbi gamtinio karkaso sudedamoji dalis – tarptautinės svarbos Baltijos ežerotojo kalvyno geoekologinė takoskyra.

Įvertinant gamtinio karkaso teritorijų potencialą – *patikimo, riboto ir silpno geoekologinio potencialo*, yra nustatomos šios, kraštovaizdžio natūralumo apsaugos ir formavimo tipus išreiškiančios, gamtinio karkaso teritorijų tvarkymo kryptys (žiūrėti brėžinyje – „*Kraštovaizdžio apsauga*“, apskaitą pagal nustatytas gamtinio karkaso teritorijų tvarkymo kryptis - 4.5.1. lentelėje):

- išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis (T1,);
- palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio pobūdis ir natūralumas (T2);
- grąžinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai (T3).

Pirmasis kraštovaizdžio natūralumo apsaugos ir formavimo tipas didžiaja dalimi lokalizuotas miško medynų plotais apaugusiose gamtinio karkaso teritorijose, kurios yra išsaugojusios santykinai natūralų (gamtinį) kraštovaizdžio pobūdį bei ekologinio kompensavimo potencialą. Šis kraštovaizdžio natūralumo apsaugos ir formavimo tipas skiriamas teritorijose, esančiose už esamų miesto ribų ir tuo pačiu patyrusiose mažesnių jų potencialą transformuojančios antropogeninės veiklos poveikį. *Pirmojo kraštovaizdžio natūralumo apsaugos ir formavimo tipo* zonos užima apie 29,2% tarptautinės svarbos geoekologinės takoskyros ploto (nagrinėjamose ribose). Šios teritorijos – tai turimas miesto ir jo apylinkių gamtinio karkaso funkcionavimo pagrindas, kurio perspektyva susijusi su racionalių jose augančių želdinių – miškų ir kitų žaliųjų plotų išsaugojimu ir tvarkymu, jų regeneracinio potencialo puoselėjimu, rekreacinio naudojimo reguliavimu bei nustatyto tvarkymo režimo užtikrinimu.

Antrasis kraštovaizdžio natūralumo apsaugos ir formavimo tipas lokalizuotas riboto geoekologinio potencialo gamtinio karkaso - miškingose, tačiau jau miesto ribose esančiose ir patiriančiose gan stiprią antropogeninę apkrovą arba mišrios naudmenų mozaikos santykinai natūraliose gamtinėse teritorijose, kuriose miško medynų ir kitų želdinių plotai kaitaliojais su kitomis naudmenomis, tame tarpe su dalinai pakeistos arba pažeistos gamtinės struktūros plotais. *Antrojo kraštovaizdžio natūralumo apsaugos ir formavimo tipo* zonos nagrinėjamoje teritorijoje užima apie 46,1% jos ploto. Šių teritorijų tvarkymas yra kur kas sudėtingesnis, reikalingas tiek esamų funkcijų subalansavimas, tiek regeneracinės priemonės ekologinėms kompensacinėms gamtinės struktūros galioms stiprinti. Teritorijose, tiesiogiai besiribojančiose su Visagino miesto užstatytais teritorijomis, įvertinant miesto plėtos poreikius, galimas naujų užstatomų zonų formavimas, užtikrinant reikiamą atskirųjų ir priklausomųjų želdynų ploto normą.

Trečiasis kraštovaizdžio apsaugos ir formavimo tipas taikytas silpno geoekologinio potencialo ir miesto aplinkoje sunkiai išvengiamos technogeninės veiklos pažeistose gamtinio karkaso teritorijose. Šios zonos susiformavo dėl technokratiško žemės naudojimo pažeidžiant ekologinės pusiausvyros sąlygas, nesilaikant racionalių gamtonaudos reikalavimų. Toks antropogeninės įtakos rezultatas apima 3,6% nagrinėjamos teritorijos ploto. Šiose zonose gamtinio kraštovaizdžio formavimo kryptis yra regeneracinė-restauracinė, susijusi su sudėtingų renatūralizacinių priemonių įgyvendinimu, ekologinių nuostatų stiprinimu ir tausojančio šių teritorijų naudojimo, o ypač žaliųjų plotų formavimo, vystymu.

Gamtinio karkaso teritorijų ekologiniam optimizavimui būtina didinti želdinių - miškų, atskirųjų ir priklausomųjų želdynų ploto dalį gamtinio karkaso teritorijose, Žaliųjų plotų

didinimo programa turi būti orientuojama į labiausiai ekologiškai nuskurdintas trečiajam kraštovaizdžio natūralumo apsaugos ir formavimo tipui - grąžinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai, priskirtas zonas, išaiškėjusias gamtinio karkaso konkretizavimo metu. Reikia pažymėti, kad gamtinio karkaso teritorijose želdiniai turėtų būti gausinami ne dėl ekonominių faktorių, bet didinant gamtinės aplinkos ekologinį arba rekreacinį pilnavertiškumą

Atskirą grupę, kuriai nėra nustatomos kraštovaizdžio natūralumo apsaugos ir formavimo kryptys, sudaro *pažeistos* gamtinio karkaso teritorijos, praradusios natūralią kraštovaizdžio struktūrą ir esamos būklės nebegalinčios atlikti ekologinio kompensavimo funkcijų. *Pažeistos* gamtinio karkaso teritorijos - tai užstatytos Visagino miesto teritorijos, užimančios apie 354 ha (21,1% tarptautinės svarbos geoekologinės takoskyros ploto nagrinėjamos teritorijos ribose). Tarptautinės svarbos geoekologinės takoskyros kontekste šios teritorijos yra praradusios savo svarbą, tačiau tai nereiškia, kad jų tvarkyme gali būti nepaisoma aplinkos ekologinio stabilumo išsaugojimo ir gerinimo, kokybiškos žmonių gyvenamosios aplinkos, subalansuotos kraštovaizdžio struktūros formavimo tikslų. Šiuo atveju vienas iš svarbiausių uždavinių yra pilnavertės žaliųjų plotų sistemos suformavimas ir tolimesnis vystymas, kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų grąžinimas ir gausinimas (plačiau žiūrėti 4.4 teksto poskyryje).

4.5.1 lentelė. Gamtinio karkaso teritorijos ir jų tvarkymo kryptys Visagino mieste ir jo apylinkėse

Gamtinio karkaso sudėtinės dalys ir jų tvarkymo kryptys	Plotas (nagrinėjamos teritorijos ribose)	%
GEOEKOLOGINĖS TAKOSKYROS	1679,1	100
1. Išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis (T1)	490,1	29,2
2. Palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio pobūdis ir natūralumas (T2)	774,2	46,1
3. Grąžinami ir gausinami kraštovaizdžio natūralumą atkuriantys elementai (T3)	60,5	3,6
4. Pažeistos gamtinio karkaso teritorijos	354,3	21,1
VISAS GK	1679,1	100

Gamtinio karkaso teritorijos, kaip miesto bendrosios erdvinės struktūros dalis, nustato svarbiausius teritorinius gamtinio kraštovaizdžio išsaugojimo prioritetus, būtinus bendrajai ekologinei pusiausvyrai palaikyti. Gana sudėtinga šią nuostatą realizuoti ekologinio stabilizavimo ir urbanistinio vystymo teritorijų sankirtos zonose. Visagino miesto atveju formuojasi būtent tokia kontraversinė situacija - į skiriamą tarptautinės svarbos geoekologinę takoskyrą patenka visa miesto teritorija (esamose ir projektuojamose ribose). Vienintelis tokio konflikto sprendimo kelias yra kraštotvarkinio kompromiso ir konsensuso paieškos, įvertinančios abi interesų grupes.

4.6. Gamtinio kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsauga

Bendrają šalies teritorijos gamtinio kraštovaizdžio įvairovės (jo geogenetinio fondo) apsaugos sistemą užtikrina specialus, pagal LR Saugomų teritorijų įstatymą įsteigtą instituciškai (turinčių administraciją) ir neinstituciškai organizuotų konservacinės apsaugos prioriteto (išsaugančių)¹ bei kompleksinių² saugomų teritorijų tinklas.

Visagino miesto ribose (tame tarpe projektuojamose) nėra gamtinio kraštovaizdžio įvairovės apsaugą vykdančių konservacinės apsaugos prioriteto teritorijų, tame tarpe nėra įsteigtų vietinio lygmens - savivaldybės saugomų draustinių ar gamtinio kraštovaizdžio objektų. Artimiausia saugoma teritorija yra prie vakarinės miesto ribos besišliejantis *Smalvos* kraštovaizdžio draustinis (Ignalinos ir Zarasų raj. sav.).

Įvertinant esamą situaciją, bendrasis planas akcentuoja teritorijų paieškų vietinio lygmens - savivaldybės saugomų draustinių steigimui tikslingumą. Visagino miesto savivaldybės bendrajame plane neteikiami pasiūlymai dėl naujų saugomų teritorijų ar objektų steigimo. Tai būtų specialaus aplinkosauginio planavimo dokumentų tikslas.

Bendrają šalies teritorijos biologinės įvairovės (genetinio fondo) apsaugos sistemą užtikrina speciali pagal LR Saugomų teritorijų įstatymą įsteigtų saugomų teritorijų sistema bei su ja koordinuojamas ir jai subordinuojamas pagal Europos Sąjungos paukščių (EEC 79/409) ir buveinių (EEC 92/43) Direktyvas pradėtas formuoti europinę biologinę svarbą turinčių *Natura 2000* teritorijų tinklas.

Visagino miesto ribose (tame tarpe projektuojamose) nėra nustatytų europinę biologinę svarbą turinčių buveinių ar paukščių apsaugai svarbių *Natura 2000* teritorijų. Artimiausia biologinės įvairovės išsaugojimo požiūriu svarbi teritorija yra gerokai nutolusi nuo miesto (tiesiogiai ribojasi su Visagino savivaldybės teritorija jos šiaurinėje dalyje). Tai paukščių ir buveinių apsaugai svarbi teritorija - Drūkšių ežeras, kuriame aptinkama europinės svarbos saugoma paukščių rūšis (didieji baubliai) bei laukinės gyvūnijos rūšis (ūdra). Drūkšių ežeras yra įtrauktas į vyriausybės patvirtintus sąrašus, skirtus pateikti Europos komisijai (Ž. 2004, Nr.55 –1899; 2005, Nr. 105 – 3908).

Miesto teritorijoje ir apylinkėse vykstantys procesai nuolat daro tiesioginę ir netiesioginę žalą išlikusioms natūralioms bei pusiau natūralioms teritorijoms, todėl reikalingi išsamūs biologinės įvairovės tyrimai, kurių metu būtų išaiškintos gamtosauginiu požiūriu vertingos neužstatytos miesto erdvės, tame tarpe miesto plėtos interesų zonose, pateiktos jų apsaugos rekomendacijos. Biologinės įvairovės apsaugos plėtojimo pagrindimas reikalauja gana detalių, miesto bendrojo plano rengimo užduotims nepriklausančių, teritorijos botaninių bei zoologinių tyrimų ir jo apimtyje negali būti įvykdomas.

¹ *Konservacinės apsaugos prioriteto (išsaugančios) teritorijos* – teritorijos, kuriose saugomi unikalūs arba tipiški gamtinio ir (ar) kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai bei objektai ir biologinė įvairovė.

² *Kompleksinės saugomos teritorijos* – gamtiniu ir (ar) kultūriniu vientisumu pasižyminčios teritorijos, kuriose pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą sujungiamos įvairių apsaugos kryptų prioriteto, taip pat rekreacinės ir ūkinės zonos.